

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Constructing mosques : the governance of Islam in France and the Netherlands

Maussen, M.J.M.

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Maussen, M. J. M. (2009). *Constructing mosques : the governance of Islam in France and the Netherlands*.

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

- Abdelfettah, N. (2004) 'Science coloniale' et modalités d'encadrement de l'immigration algérienne à Paris (1917-1952)', *Bulletin de l'Institut d'Histoire du Temps Présent*, 83(1): 108-127.
- Abdoun, K., Chevre, M., Al Atyaoui, A., and Faïk, A.A. (eds) (2004) *Histoires de mosquées. Recueil de témoignages*. Schiltigheim: Éditions Kalima.
- Achi, R. (2004) 'La séparation des Églises et de l'État à l'épreuve de la situation coloniale. L'État colonial et l'usage politique de la dérogation dans l'administration du culte musulman en Algérie (1907-1959)', *Politix*, 17(66): 81-106.
- (2005) 'La laïcité en situation coloniale. Usages politiques croisés du principe de séparation des Eglises et de l'État en Algérie', in Banat-Berger, F. (ed.), *La justice en Algérie, 1830-1962*. Paris: La Documentation Française, 163-176.
- (2006) 'Les apories d'une projection républicaine en situation coloniale: La dépolitisation de la séparation du culte musulman et de l'État en Algérie', in Luizard, P.-J. (ed.), *Le choc colonial et l'islam. Les politiques religieuses des puissances coloniales en terres d'islam*. Paris: La Découverte, 237-252.
- Ageron, C.R. (1979) *Histoire de l'Algérie contemporaine. Tome 2 De l'insurrection de 1871 au déclenchement de la guerre de libération (1954)*. Paris: Presses Universitaires de France.
- (1980) *Histoire de l'Algérie contemporaine*. Que-sais-je. Paris: Presses Universitaires de France.
- (2005) *Les Algériens musulmans et la France 1871-1919*. Paris: Bouchène.
- Aksu, M., and Dogan, O. (1987) 'Een moskee in de wijk', *Traverse*, 4(3): 4-17.
- Alexander, M. (2006) *Cities and labour immigration. Comparing policy responses in Amsterdam, Paris, Rome and Tel Aviv*. Aldershot: Ashgate.
- Amersfoort, H. van (1982) *Immigration and the formation of minority groups. The Dutch experience, 1945-1975*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Amersfoort, H. van, and Niekerk, M. van (2006) 'Immigration as a colonial inheritance: Post-colonial immigrants in the Netherlands, 1945-2002', *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 32(3): 323-346.
- Amselle, J.-L. (2003) *Affirmative exclusion. Cultural pluralism and the rule of custom in France*. Ithaca: Cornell University Press.
- Andrew, C.M., and Kanya-Forstner, A.S. (1981) *France overseas. The Great War and the climax of French imperial expansion*. London: Thames and Hudson.
- Arkoun, M. (ed.) (2006) *Histoire de l'islam et des musulmans en France du Moyen Âge à nos jours*. Paris: Albin Michel.
- Attard-Maraninchi, M.F., and Temime, E. (1990) *Migrance. Histoire des migrations à Marseille. Tome 3: Le cosmopolitisme de l'entre-deux-guerres (1919-1945)*. Aix-en-Provence: EdiSud.
- Babès, L. (1997) *L'islam positif: La religion des jeunes musulmans de France*. Paris: Éditions de l'Atelier/Éditions ouvrières.

- Babou, C.A. (2005) 'Contesting space, shaping places: Making room for the Muridiyya in colonial Senegal 1912-45', *The Journal of African History*, 46(3): 405-426.
- Bader, V.M. (1991) *Collectief handelen*. Groningen: Wolters-Noordhoff.
- (1997) *Incorporation of ethnic or national minorities. Concepts, dimensions, fields, and types*. Amsterdam.
- (2001) 'Culture and identity. Contesting constructivism', *Ethnicities*, 1(2): 251-285.
- (2003) 'Religious diversity and democratic institutional pluralism', *Political Theory*, 31(2): 265-294.
- (2007a) *Secularism or democracy? Associational governance of religious diversity*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- (2007b) 'The governance of Islam in Europe: The perils of modelling', *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 33(6): 871-886.
- Bakker, H. (1993) 'The Aceh War and the creation of the Netherlands East Indies State', in Ion, A., Hamish, A. and Errington, E.J. (eds), *Great Powers and little wars. The limits of power*. London: Praeger Publisher, 53-82.
- Bakker, K. (2000) 'Rijkswaterstaat en kerkenbouw in Friesland, 1824-1868', *Tijdschrift voor Waterstaat*, 9(11): 55-66.
- Basdevant-Gaudemet, B. (1996) 'Le statut de l'islam en France', *Revue du Droit Publique et de la Science Politique en France et à l'Étranger*, 112(2): 355-384.
- Battegay, A. (1993) 'Actualité médiatique et mise en débat public. La montée en 'affaire' de la Mosquée de Lyon', in CRESAL (ed.), *Les raisons de l'action publique. Entre expertise et débat*. Paris: L'Harmattan, 301-313.
- (1995) 'Mosquée de Lyon: La construction d'un symbole', *Hommes et Migrations*, 1186: 26-30.
- Baubérot, J. (1998) 'La laïcité française et ses mutations', *Social Compass*, 45(1): 175-187.
- (2000) *Histoire de la laïcité en France. Que sais-je*. Paris: Presses Universitaires de France.
- (2004) *Laïcité 1905-2005. Entre passion et raison*. Paris: Éditions du Seuil.
- Baubérot, J., and Mathieu, S. (2002) *Religion, modernité et culture au Royaume-Uni et en France, 1800-1914*. Paris: Éditions du Seuil.
- Baubérot, J., and Regnault, J.-M. (eds) (2008) *Relations églises et autorités outre-mer. De 1945 à nos jours*. Paris: Les Indes Savantes.
- Baumann, G. (1996) *Contesting culture. Discourses of identity in multi-ethnic London*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bayoumi, M. (2000) 'Shadows and light: Colonial modernity and the Grande Mosquée of Paris', *The Yale Journal of Criticism*, 13(2): 267-292.
- Beckford, J.A., Joly, D., and Khosrokhovar, F. (2005) *Muslims in prison: Challenge and change in Britain and France*. Hampshire: Palgrave.
- Bencheikh, S. (1998) *Marianne et le Prophète. L'islam dans la France laïque*. Paris: Grasset.
- Benda, H.J. (1958a) *The crescent and the rising sun. Indonesian Islam under the Japanese occupation, 1942-1945* The Hague/ Bandung: W. van Hoeve Ltd.

- Benda, H.J. (1958b) 'Christiaan Snouck Hurgronje and the foundations of Dutch Islamic policy in Indonesia', *The Journal of Modern History*, 30(4): 338-347.
- Bergdoll, B. (1995) *Léon Vaudoyer: Historicism in the age of industry*. Cambridge: MIT.
- Bergeaud, F. (1999) *L'institutionnalisation de l'islam à Bordeaux*. Bordeaux: Université Bordeaux 2.
- Bergeaud-Blackler, F. (2007) 'New challenges for Islamic ritual slaughter: A European perspective', *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 33(6): 965-980.
- Berger, P., and Luckmann, T. (1991) *The social construction of reality. A treatise in the sociology of knowledge*. London: Penguin Books.
- Bergh, G. van den. (1994) *Wylde merck. Kamp voor islamitische Molukkers 1954-1969*. Utrecht.
- Bergougnou, J.-M., Clignet, R., and David, P. (2001) "Villages noirs" et autres visiteurs africains et malgaches en France et en Europe: 1870-1940. Paris: Karthala.
- Besnaci-Lancou, F., and Manceron, G. (2008) *Les harkis dans la colonisation et ses suites*. Paris: Éditions de l'Atelier.
- Beune, H., and Hessels, A. (1983) *Minderheid – Minder recht? Een inventarisatie van bepalingen in de Nederlandse wet- en regelgeving waarin onderscheid wordt gemaakt tussen allochtonen en autochtonen*. Den Haag: SdU.
- Bijsterveld, S.C. van (2005) 'State and church in the Netherlands', in Robbers, G. (ed.), *State and church in the European Union*. Baden-Baden: Nomos, 367-390.
- (2006) 'Scheiding van kerk en staat: Een klassieke norm in een moderne tijd', in Donk, W. van de, Jonkers, A., Kronjee, G. and Plum, R. (eds), *Geloven in het publieke domein. Verkenningen van een dubbele transformatie*. Amsterdam: Amsterdam University Press, 227-259.
- Blanchard, P., Bancel, N., and Lemaire, S. (eds) (2005) *La fracture coloniale. La société française au prisme de l'héritage colonial*. Paris: La Découverte.
- Blanchard, P., and Boëtsch, G. (eds) (2005) *Marseille Porte Sud. Un siècle d'histoire coloniale et d'immigration*. Paris: La Découverte.
- Bleich, E. (1998) 'From international ideas to domestic policies: Educational multiculturalism in England and France', *Comparative Politics*, 31(1): 81-100.
- (2002) 'Integrating ideas into policy-making analysis: Frames and race policies in Britain and France', *Comparative Political Studies*, 35(9): 1054-1076.
- (2005) 'The legacies of history? Colonization and immigrant integration in Britain and France', *Theory and Society*, 34(2): 171-195.
- Bloembergen, M. (2001) *De koloniale vertoning. Nederland en Indië op de wereldtentoonstellingen (1880-1931)*. Amsterdam: Wereldbibliotheek.
- Blok, S. (2004) *Bruggen bouwen. Eindrapport van de tijdelijke parlementaire onderzoekscommissie integratiebeleid*. Den Haag: SdU.
- Blokland-Potters, T. (1998) *Wat stadsbewoners bindt. Sociale relaties in een achterstandswijk*. Kampen: Kok Agora.
- Borne, D., and Willaime, J.-P. (eds) (2007) *Enseigner les faits religieux: Quels enjeux?* Paris: Armand Colin.

- Bourdieu, P. (1999) *Language and symbolic power*. Cambridge: Polity Press.
- Bousquet, G.H. (1940) *A French view of the Netherlands Indies*. London: Oxford University Press.
- Bouzar, D. (2004) *'Monsieur Islam' n'existe pas. Pour une déislamisation des débats*. Paris: Hachette.
- Bovenkerk, F., Bruin, K., Brunt, L., and Wouters, H. (1985) *Vreemd volk, gemengde gevoelens. Etnische verhoudingen in een grote stad*. Amsterdam/Meppel: Boom.
- Bowen, J.R. (2003) *Islam, law, and equality in Indonesia: An anthropology of public reasoning*. Cambridge: Cambridge University Press.
- (2004a) 'Does French Islam have borders? Dilemmas of domestication in a global religious field', *American Anthropologist*, 106(1): 43-55.
- (2004b) 'Beyond migration: Islam as a transnational public space', *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 30(5): 879-894.
- (2006) *Why the French don't like headscarves. Islam, the state and public space*. Princeton and Oxford: Princeton University Press.
- (2007) 'A view from France on the internal complexity of national models', *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 33(6): 1003-1016.
- Boyer, A. (1992) *L'Institut Musulman de la Mosquée de Paris*. Paris: CHEAM.
- (1993) *Le droit des religions en France*. Paris: Presses Universitaires de France.
- Bozzo, A. (2006) 'Islam et citoyenneté en Algérie sous la Troisième République: Logiques d'émancipation et contradictions coloniales (l'exemple des lois de 1901 et 1905)', in Luizard, P.-J. (ed.), *Le choc colonial et l'islam. Les politiques religieuses des puissances coloniales en terres d'islam*. Paris: La Découverte, 197-222.
- Breman, J. (1987) *Koelies, planters en koloniale politiek*. Dordrecht: Foris.
- Brubaker, R. (1992) *Citizenship and nationhood in France and Germany*. Cambridge: Harvard University Press.
- Buijs, F. (1998) *Een moskee in de wijk. De vestiging van de Kocatepe moskee in Rotterdam-Zuid*. Amsterdam: Het Spinhuis.
- Buijs, F., Demant, F., and Hamdy, A. (2006) *Strijders van eigen bodem. Radicale en democratische moslims in Nederland*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Buijs, F., and Rath, J. (2002) *Muslims in Europe: The state of research*. New York: Russell Sage Foundation.
- Buijs, F., and Schuster, J. (2001) *Omstreden voorzieningen. De strijd rond ruimtelijke voorzieningen voor bijzondere groepen in een grootstedelijke omgeving: problemen en oplossingen in theorie en praktijk*. Rotterdam: Radar.
- Buruma, I. (2006) *Murder in Amsterdam. The death of Theo Van Gogh and the limits of tolerance*. London: Atlantic Books.
- Canatan, K. (2001) *Turkse Islam. Perspectieven op organisatievorming en leiderschap in Nederland*. Rotterdam: Erasmus Universiteit.
- Canatan, K., Oudijk, C.J., and Ljamai, A. (2003) *De maatschappelijke rol van de Rotterdamse moskeeën*. Rotterdam: Centrum voor onderzoek en statistiek.

- Castles, S. (1985) 'The guests who stayed. The debate on 'foreigners policy' in the German Federal Republic', *International Migration Review*, 19(3): 517-534.
- (1995) 'How nation-states respond to immigration and ethnic diversity', *New Community*, 21(3): 293-308.
- Çelik, Z. (1992) *Displaying the Orient. Architecture of Islam at the nineteenth-century world's fairs*. Oxford and Berkeley: University of California Press.
- (1997) *Urban forms and colonial confrontations. Algiers under French rule*. Oxford and Berkeley: University of California Press.
- Cesari, J. (1994) *Être musulman en France. Associations, militants et mosquées*. Paris: Karthala/Iremam.
- (1995) 'L'islam en France, naissance d'une religion', *Hommes et Migrations*, 1183: 33-40.
- (1997) *Être musulman en France aujourd'hui*. Paris: Hachette.
- (1998) *Musulmans et républicains. Les jeunes, l'islam et la France*. Bruxelles: Éditions Complexe.
- (2005a) 'Mosque conflicts in European cities', *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 31(6): 1015-1024.
- (2005b) 'Mosques in French cities: Towards the end of a conflict?' *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 31(6): 1025-1043.
- Charbit, T. (2005) *Les harkis*. Paris La Découverte.
- Clancy-Smith, J.A. (1994) *Rebel and saint. Muslim notables, populist protest, colonial encounters (Algeria and Tunisia, 1800-1904)*. Berkeley: University of California Press.
- Colonna, F. (1974) 'Cultural resistance and religious legitimacy in colonial Algeria', *Economy and Society*, 3: 233-252.
- Conklin, A.L. (1997) *A mission to civilize. The Republican idea of empire in France and West Africa, 1895-1930*. Stanford: Stanford University Press.
- Cross, G.S. (1983) *Immigrant workers in industrial France. The making of a new laboring class*. Philadelphia: Temple University Press.
- Cruise-O'Brien, D. (1967) 'Toward an 'islamic policy' in French West Africa, 1854-1914', *The Journal of African History*, 8(2): 303-316.
- Daloz, J. (1987) *La guerre d'Indochine, 1945-1954*. Paris: Éditions du Seuil.
- Daughton, J.P. (2006) *An empire divided: Religion, Republicanism, and the making of French colonialism, 1880-1914*. New York: Oxford University Press.
- Dekker-van Bijsterveld, S.C., den. (1988) *De verhouding tussen kerk en staat in het licht van de grondrechten*. Zwolle: Tjeenk Willink.
- Diallo, H. (2002) *Pouvoir colonial, islam et première guerre mondiale en AOF*. Ouagadougou: Université de Ouagadougou.
- Dijk, K. van (2005) *The changing contour of mosques*. Paper presented at the workshop 'The past in the present. Architecture of contemporary Indonesia', Koninklijk Instituut voor Taal-, Land- en Volkenkunde (KITLV), Leiden, December 2005.

- Dijker, B. (1995) *Een minaret in het stadsgezicht. Nieuwbouwmoskeeën in Nederland, registratie en vormgeving*. Doctoraalscriptie Utrecht: RUU.
- Diop, M., and Michalak, L. (1996) 'Refuge and prison. Islam, ethnicity, and the adaptation of spaces in worker housing in France', in Metcalf, B.D. (ed.), *Making Muslim Space in North America and Europe*. Berkeley: University of California Press, 74-91.
- Dobbin, F. (1994) *Forging industrial policy. The United States, Britain, and France in the Railway Age*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Donk, W. van den Jonkers, A.P., Kronjee, G.J., and Plum, R.J. (eds) (2006) *Geloven in het publieke domein. Verkenningen van een dubbele transformatie*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Doomernik, J. (1991) *Turkse moskeeën en maatschappelijke participatie. De institutionalisering van de Turkse islam in Nederland en de Duitse Bondsrepubliek*. Amsterdam: Koninklijk Nederlands Aardrijkskundig Genootschap.
- Doorn, J.A.A. van (1994) *De laatste eeuw van Indië. Ontwikkeling en ondergang van een koloniaal project*. Amsterdam: Bert Bakker.
- (1995) *Indische lessen. Nederland en de koloniale ervaring*. Amsterdam: Bert Bakker.
- Douwes, D., Koning, M. de, and Boender, W. (eds) (2005) *Nederlandse moslims. Van migrant tot burger*. Amsterdam: Amsterdam University Press/ Salomé.
- Dreyfus, H.L., and Rabinow, P. (1982) *Michel Foucault: Beyond structuralism and hermeneutics*. Brighton: Harvester Press.
- Dubosque, A. (1922) 'L'exposition coloniale de Marseille', *Revue Économique Française*, 44: 201-203.
- Dunk, T., von der. (1992) 'Wat er staat is zelden Waterstaat. Overheidsbemoeienis bij de vormgeving van katholieke kerkgebouwen in Gelderland in het tweede kwart van de negentiende eeuw', *Bulletin* 47: 1-14.
- Duyvendak, J.W., and Scholten, P. (2009) 'Questioning the Dutch multicultural model of immigrant integration', *Migrations et Société*, Forthcoming.
- Eade, J. (1996) 'Nationalism, community, and the Islamization of space in London', in Metcalf, B.D. (ed.), *Making Muslim space in North America and Europe*. Berkeley: University of California Press, 217-233.
- Endedijk, H.C., and Vree, J. (eds) (2002) *Niet een handvol maar een landvol. Twee eeuwen protestantse kerkbouw in de Nederlandse ruimte*. Zoetermeer: Meinema.
- Entman, R.M. (1993) 'Framing: Toward clarification of a fractured paradigm', *The Journal of Communication*, 43(4): 51-58.
- Entzinger, H.B. (1984) *Het minderhedenbeleid. Dilemma's voor de overheid in Nederland en zes andere immigratielanden in Europa*. Meppel: Boom.
- Étienne, B. (1984) 'La mosquée comme lieu d'identité communautaire', in Morsy, M. (ed.), *Les Nord-Africains en France*. Paris: Publications du CHEAM, 131-150.
- (1989) *La France et l'islam*. Paris: Hachette.
- (ed.) (1990) *L'islam en France*. Paris: Éditions du CNRS. Extraits de l'Annuaire de l'Afrique du Nord 1988.

- Étienne, B. (2001) 'Marseille comme exemple d'interaction ville/religions: L'association Marseille-Espérance', in Frégosi, F. and Willaime, J.-P. (eds), *Le religieux dans la commune. Les régulations locales du pluralisme religieux en France*. Genève: Labor et Fides, 168-176.
- Falanga, O., and Temin, I. (1990) *Espace et implantation d'une mosquée en France: Le cas de Marseille*. Aix-en-Provence: Institut d'Études Politiques d'Aix-en-Provence.
- Favell, A. (1998) *Philosophies of integration. Immigration and the idea of citizenship in France and Britain*. Hampshire: Palgrave.
- Federspiel, H. (2001) *Islam and ideology in the emerging Indonesian State: The Persatuan Islam (PERSIS) 1923 to 1957*. Leiden/ Boston: BRILL.
- Feldblum, M. (1999) *Reconstructing citizenship. The politics of nationality reform and immigration in contemporary France*. New York: State University of New York Press.
- Fermin, A. (1997) *Nederlandse politieke partijen over minderhedenbeleid, 1977-1995*. Amsterdam: Thesis Publishers.
- Ferrari, S. (2002) 'Islam and the Western European model of church state relations', in Shadid, W.A. and Koningsveld, P.S. van (eds), *Religious freedom and the neutrality of the State: Responses to the presence of Islam in the European Union*. Leuven: Peeters, 6-19.
- Ferrari, S., and Bradney, A. (2000) *Islam and European legal systems*. Aldershot: Ashgate/Darhmouth.
- Fetzer, J.S., and Soper, C.J. (2005) *Muslims and the state in Britain, France, and Germany*. Cambridge: Cambridge University Press.
- (2007) 'Religious institutions, church-state history and Muslim mobilisation in Britain, France and Germany', *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 33(6): 933-944.
- Fischer, F., and Forester, J. (eds) (1993) *The argumentative turn in policy analysis and planning*. London: UCL Press.
- Foucault, M. (1975) *Surveiller et punir: Naissance de la prison*. Paris: Gallimard.
- (1991) 'Politics and the study of discourse', in Burchell, G., Gordon, C. and Miller, P. (eds), *The Foucault effect. Studies in governmentality*. London: Harvester Wheatsheaf, 53-72.
- Freeman, G. (1979) *Immigrant labor and racial conflict in industrial societies: The French and British experience, 1945-1975*. Princeton: Princeton University Press.
- Frégosi, F. (1998) 'Les problèmes d'organisation de la religion musulmane en France', *Esprit*, 239: 109-136.
- (2001) 'Droit de cité' de l'islam et politiques municipales: Analyse comparée entre Strasbourg et Mulhouse', in Frégosi, F. and Willaime, J.-P. (eds), *Le religieux dans la commune. Les régulations locales du pluralisme religieux en France*. Genève: Labor et Fides.
- (2006) 'Regards contrastés sur la régulation municipale de l'islam', *Les Cahiers de la Sécurité*, 62(3): 71-92.
- Frégosi, F., Boubeker, A., and Geisser, V. (2006) *L'exercice du culte musulman en France. Lieux de prière et d'inhumation*. Paris: La Documentation Française.
- Gale, R., and Naylor, S. (2002) 'Religion, planning and the city. The spatial politics of minority expression in British cities and towns', *Ethnicities*, 2(3): 387-409.

- Galembert, C., de. (1993) 'Les réactions des églises à la présence des musulmans en France et en Allemagne', *Migrations et Société*, 5(25): 33-50.
- (2005) 'The city's 'nod of approval' for the Mantes-la-Jolie Mosque Project: Mistaken traces of recognition', *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 31(6): 1141-1159.
- Gamson, W.A. (1991) *Talking politics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Gamson, W.A., and Modigliani, A. (1989) 'Media discourse and public opinion on nuclear power: A constructionist approach', *American Journal of Sociology*, 95(1): 1-37.
- Gaspard, F., and Khosrokhavar, F. (1995) *Le foulard et la République*. Paris: La Découverte.
- Geisser, V. (1997) *Ethnicité républicaine. Les élites d'origine maghrébine dans le système politique français*. Paris: Presses de Science Politiques.
- (2001) 'Marseille: Quelle place pour l'islam? Dossier', *La Medina. Le magazine des cultures musulmanes*, 7: 22-38.
- Geisser, V., and Zemouri, A. (2007) *Marianne et Allah. Les politiques français face à la 'question musulmane'*. Paris: La Découverte.
- Gemeente Rotterdam. (1978) *Nota migranten in Rotterdam*. Rotterdam: Gemeente Rotterdam.
- (1982) *Moskeeën*. Rotterdam: Bureau Migranten.
- (1983) *Moskeegroepen als zelforganisaties*. Rotterdam.
- (1985) *Minderhedenbeleid in een gewijzigde situatie*. Rotterdam.
- (1987a) *Rapportage moskeeën in stadsvernieuwingswijken. Deel 1: Korte termijn oplossingen*. Rotterdam: Bureau Migranten/PCC.
- (1987b) *Rapportage moskeeën in stadsvernieuwingswijken. Deel 2: Op weg naar een structurele aanpak*. Rotterdam: Gemeente Rotterdam Bureau Migranten.
- (1991) *De nieuwe Rotterdammers: Facet-beleid culturele minderheden in de jaren negentig*. Gemeente Rotterdam.
- (1992) *Moskeeën in Rotterdam*. Rotterdam: Dienst Stedebouw en Volkshuisvesting.
- (1994) *Moskeeën en Mandirs in Rotterdam*. Rotterdam: Dienst Stedebouw en Volkshuisvesting.
- (1995) *Voortgangsrapportage operationalisering moskeeënbeleid*. Rotterdam: Dienst Stedebouw en Volkshuisvesting.
- (2002) *Huisvesting van moskeeën. Eindrapport Rotterdams moskeebeleid. Een terugblik en een blik vooruit*. Rotterdam: Gemeente Rotterdam.
- (2004) *Ruimtelijk moskeebeleid. Concept*. Rotterdam: Gemeente Rotterdam.
- (2005) *Ruimtelijk gebedshuizenbeleid. Concept raadsvoorstel*. Rotterdam: Gemeente Rotterdam.
- Gerholm, T., and Lithman, Y.G. (eds) (1988) *The new Islamic presence in Western Europe*. London and New York: Mansell Publishing.
- Giddens, A. (1984) *The constitution of society*. Cambridge: Polity Press.
- Ginésy-Galano, M. (1984) *Les immigrés hors la cité. Le système d'encadrement dans les foyers, 1973-1982*. Paris: L'Harmattan.

- Girardet, R. (1972) *L'idée coloniale en France de 1871 à 1962*. Paris: La Table Ronde.
- Godard, B., and Taussig, S. (2007) *Les musulmans en France. Courants, institutions, communautés: Un état des lieux*. Paris: Robert Laffont.
- Gouda, F. (1995) *Dutch culture overseas. Colonial practice in the Netherlands Indies 1900-1942*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Gouda, F., and Clancy-Smith, J.A. (eds) (1998) *Domesticating the empire. Race, gender, and family in French and Dutch colonialism*. Charlottesville: University Press of Virginia.
- Graaf, H., de. (1983) *Funkties eigen organisaties buitenlanders*. Den Haag: NIMAWO.
- (1985) *Plaatselijke organisaties van Turken en Marokkanen*. Den Haag: NIMAWO.
- Granet, C. (1993) *Enclavement administratif et processus d'intégration. Espaces publics, fictions communautaires: les mosquées-monuments de Lyon et Marseille*. Marseille/Lyon: CERFISE.
- Grillo, R. (1985) *Ideologies and institutions in urban France: The representation of immigrants*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Gusfield, J.R. (1981) *The culture of public problems. Drinking-driving and the symbolic order*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Haar, M. van der (2007) *Ma(r)king differences in Dutch social work : Professional discourse and ways of relating to clients in context*. Utrecht: University of Utrecht.
- Hafiz, C.E., and Devers, G. (2005) *Droit et religion musulmane*. Paris: Dalloz.
- Hajer, M.A. (1995) *The politics of environmental discourse. Ecological modernization and the policy process*. Oxford: Clarendon Press.
- (2003) 'Policy without polity? Policy analysis and the institutional void', *Policy Sciences*, 36(2): 175-195.
- Hall, P.A. (1993) 'Policy paradigms, social learning, and the state: The case of economic policymaking in Britain', *Comparative Politics*, 25(3): 275-296.
- Hampsink, R. (1992) 'Steunverlening aan islamitische gebedsruimten. Een rechtssociologisch onderzoek', in Hampsink, R. and Roosblad, J., *Nederland en de islam* Reeks Recht & Samenleving. Nijmegen: Katholieke Universiteit Nijmegen. Faculteit der Rechtsgeleerdheid.
- Hargreaves, A.G. (1995) *Immigration, race and ethnicity in contemporary France*. London: Routledge.
- Hargreaves, J.D. (1988) *Decolonization in Africa* London: Longman Publishing.
- Harinck, G. (2006) 'Een leefbare oplossing. Katholieke en protestantse tradities en de scheiding van kerk en staat', in Hooven, M., ten and Wit, T., de (eds), *Ongewenste goden: De publieke rol van religie in Nederland* Amsterdam: SUN, 106-130.
- Harrison, C. (1988) *France and Islam in West Africa, 1860-1960*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Haut Conseil à l'Intégration (HCI). (2000) *L'islam dans la République*. Paris: La Documentation Française.
- Hirsch-Ballin, E.M.H. (ed.) (1988) *Overheid, godsdienst en levensovertuiging. Eindrapport criteria voor steunverlening aan kerkgenootschappen en andere genootschappen op geestelijke grondslag*. Den Haag: Ministerie van Binnenlandse Zaken.

- Hoek, A. van der (1994) *Religie in ballingschap. Institutionaliserings en leiderschap onder christelijke en islamitische Molukkers in Nederland*. Amsterdam: VU Uitgeverij.
- Hooven, M., ten, and Wit, T., de (eds) (2006) *Ongewenste goden. De publieke rol van religie in Nederland*. Amsterdam: SUN.
- Hütterman, J. (2006) *Das Minarett. Zur politischen Kultur des Konflikts um islamische Symbole*. Weinheim/München: Juventa.
- Ireland, P. (1994) *The policy challenge of ethnic diversity. Immigrant politics in France and Switzerland*. Cambridge: Harvard University Press.
- Jacobs, D. (1998) *Nieuwkomers in de politiek. Het parlementaire debat omtrent kiesrecht voor vreemdelingen in Nederland en België (1970-1997)*. Gent: Academia Press.
- James, D., and Schrauwers, A. (2003) 'An apartheid of souls: Dutch colonialism and its aftermath in Indonesia and South Africa', *Itarario: European Journal of Overseas History*, 27(3/4): 49-80.
- Jankowski, P. (1989) *Communism and collaboration: Simon Sabiani and politics in Marseille, 1919-1944*. New Haven: Yale University Press.
- Jansen, Y. (2006) *Stuck in a revolving door. Secularism, assimilation and democratic pluralism*. Amsterdam: University of Amsterdam.
- Jepperson, R.L. (2002) 'Political modernities: Disentangling two underlying dimensions of institutional differentiation', *Sociological Theory*, 20(1): 61-85.
- Jonckers, D. (2006) 'Résistances africaines aux stratégies musulmanes de la France en Afrique occidentale (région soudano-voltaïque)', in Luizard, J.-P. (ed.), *Le choc colonial et l'islam. Les politiques religieuses des puissances coloniales en terres d'islam*. Paris: La Découverte, 283.
- Joppke, C. (1999) *Immigration and the nation-state: The United States, Germany, and Great Britain*. Oxford: Oxford University Press.
- Jordi, J.J., and Hamoumou, M. (1999) *Les harkis, une mémoire enfouie* Paris: Éditions Autrement.
- Kaplan, B.J. (2007) *Divided by faith: Religious conflict and the practice of toleration in early modern Europe*. Cambridge: Belknap Press.
- Kastoryano, R. (2002) *Negotiating identities states and immigrants in France and Germany*. Princeton: Princeton University Press.
- Kennedy, J.C. (1995) *Building new Babylon. Cultural change in the Netherlands during the 1960s*. Amsterdam/ Meppel: Boom.
- Kepel, G. (1991) *Les banlieues de l'islam. Naissance d'une religion en France*. Paris: Éditions du Seuil.
- (1994) *A L'ouest d'Allah*. Paris: Éditions du Seuil.
- Kernkamp, W.J.A. (1946) 'Regeering en islam', in Helsdingen, W.H.van and Hoogenberk, H. (eds), *Daar wèrd wat groots verricht... Nederlandsch-Indië in de twintigste eeuw*. Amsterdam: Elsevier, 191-207.
- Khosrokhovar, F. (1998) *L'islam des jeunes*. Paris: Flammarion.
- Klausen, J. (2005) *The Islamic challenge. Politics and religion in Western Europe*. Oxford/New York: Oxford University Press.

- Klop, C.J. (1982) 'De islam in Nederland: Angst voor een nieuwe zuil?' *Christen-Democratische Verkenningen*, 11(82): 526-533.
- (1999) 'Religie of etniciteit als bindmiddel?' *Migrantenstudies*, 15(4): 246-254.
- Knippenberg, H. (1992) *De religieuze kaart van Nederland*. Assen: Van Gorcum.
- (2006) 'The changing relationship between state and church/religion in the Netherlands', *GeoJournal*, 67(4): 317-330.
- Koch, J. (2007) *Abraham Kuyper*. Amsterdam: Uitgeverij Boom.
- Koenig, M. (2003) *Staatsbürgerschaft und religiöse Pluralität in post-nationalen Konstellationen. Zum institutionellen Wandel europäischer Religionspolitik am Beispiel der Inkorporation muslimischer Immigranten in Grossbritannien, Frankreich und Deutschland*. Marburg: Philipps-Universität.
- (2005) 'Incorporating Muslim migrants in Western nation states. A comparison of the United Kingdom, France, and Germany', *Journal of International Migration and Integration*, 6(2): 219-234.
- (2007) 'Europeanising the governance of religious diversity: An institutionalist account of Muslim struggles for public recognition', *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 33(6): 911-932.
- Koningsveld, P.S. van (1987) *Snouck Hurgronje en de islam. Acht artikelen over leven en werk van een oriëntalist uit het koloniale tijdperk*. Leiden: Documentatiebureau Islam-Christendom.
- Koopmans, R., Statham, P., Giugni, M., and Passy, F. (2005) *Contested citizenship: Immigration and cultural diversity in Europe*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Krieger-Krynicky, A. (1988) 'The second generation of Muslim immigrants in France', in Gerholm, T. and Lithman, Y.G. (eds), *The new Islamic presence in Western Europe*. London and New York: Mansell Publishing, 123-132.
- Krosigk, C., von. (1999) *Der Islam in Frankreich. Laizistische Religionspolitik von 1974 bis 1999*. Passau: Universität Passau.
- Labuschagne, B. (1995) *Godsdienstvrijheid en niet-gevestigde religies*. Groningen: Rijksuniversiteit Groningen.
- Laffan, M.F. (2003) *Islamic nationhood and colonial Indonesia*. London: Routledge.
- Lamchichi, A. (1999) *Islam et musulmans de France. Pluralisme, laïcité et citoyenneté*. Paris: L'Harmattan.
- Landman, N. (1992) *Van mat tot minaret. De institutionalisering van de islam in Nederland*. Amsterdam: VU Uitgeverij.
- Laurence, J. (2005) 'Special issue. Le conseil français du culte musulman', *French Politics, Culture & Society*, 23(1).
- Laurence, J., and Vaïsse, J. (2006) *Integrating Islam: Political and religious challenges in contemporary France*. Washington: Brookings Institution.
- Le Pautremat, P. (2003) *La politique musulmane de la France au XXe siècle. De l'Hexagone aux terres d'islam: espoirs, réussites, échecs*. Paris: Maisonneuve & Larose.
- Le Tourneau, D. (2000) *L'Église et l'État en France. Que sais-je?* Paris: Presses Universitaires de France.

- Lebovic, H. (1992) *True France. The wars over cultural identity*. Ithaca Cornell University Press.
- Leprun, S. (1986) *Le théâtre des colonies*. Paris: L'Harmattan.
- (1992) 'Genèse d'un projet non avénu: Le village kabyle de Marseille (1916-1917)', *Rives Nord Méditerranéennes*, 7: 101-121.
- Leveau, R. (1988) 'The Islamic presence in France', in Gerholm, T. and Lithman, Y.G. (eds), *The new Islamic presence in Western Europe*. London and New York: Mansell Publishing, 107-122.
- Leveau, R., and Kepel, G. (eds) (1988) *Les musulmans dans la société française*. Paris: Presses de la Fondation Nationale des Sciences Politiques.
- Lijphart, A. (1968) *Verzuiling, pacificatie en kentering in de Nederlandse politiek*. Haarlem: Becht.
- Lindo, F. (1999) *Heilige wijsheid in Amsterdam. Ayasofia stadsdeel De Baarsjes en de strijd om het Riva terrein*. Amsterdam: Het Spinhuis.
- Loomba, A. (1998) *Colonialism/postcolonialism*. London Routledge.
- Lopez, R., and Temime, É. (1990) *Migrance: Histoire des migrations à Marseille. Tome 2: L'expansion Marseillaise et l'invasion italienne*. Aix-en-Provence: EdiSud.
- Lorcin, P.M.E. (1995) *Imperial identities. Stereotyping, prejudice and race in colonial Algeria*. London and New York: I.B.Tauris Publishers.
- Lucassen, J., and Penninx, R. (1997) *Newcomers. Immigrants and their descendants in the Netherlands, 1550-1995*. Amsterdam: Het Spinhuis.
- Lucassen, L. (2005) *The immigrant threat: The integration of old and new migrants in Western Europe since 1850*. Champaign: University of Illinois Press.
- Luizard, P.-J. (ed.) (2006) *Le choc colonial et l'islam. Les politiques religieuses des puissances coloniales en terres d'islam*. Paris: La Découverte.
- Machelon, J.-P. (2006) *Rapport de la Commission Machelon sur la laïcité*. Paris.
- MacMaster, N. (1997) *Colonial migrants and racism: Algerians in France, 1900-1962*. London and New York: MacMillan Press.
- (2002) 'Imperial façades: Muslim institutions and propaganda in inter-war Paris', in Chafer, T. and Sackur, A. (eds), *Promoting the colonial idea. Propaganda and visions of Empire in France*. New York: Palgrave, 71-81.
- March, J.G., and Olsen, J.P. (1989) *Rediscovering institutions. The organizational basis of politics*. New York: The Free Press.
- Martin, D. (1978) *A general theory of secularization*. Oxford: Blackwell.
- Mas, R. (2006) 'Compelling the Muslim subject: Memory as post-colonial violence and the public performativity of 'secular and cultural Islam'', *The Muslim World*, 96(4): 585-616.
- Maurer, S. (2006) *Muslim worship in France: Practical stakes and response of public actors*. Paris: ICMEC.
- Maussen, M. (2004) 'Policy discourses on mosques in the Netherlands 1980-2002: Contested constructions', *Ethical Theory and Moral Practice*, 7(2): 147-162.
- (2005) 'Making Muslim presence meaningful. Studies on Islam and mosques in Western Europe', *ASSR working papers series*.

- Maussen, M. (2006) *Ruimte voor de islam? Stedelijk beleid, voorzieningen, organisaties*. Apeldoorn/Antwerpen: Het Spinhuis.
- (2007a) *The governance of Islam in Western Europe: A State of the Art*. Amsterdam: IMISCOE.
- (2007b) 'Islamic presence and mosque establishment in France: Colonialism, arrangements for guest workers and citizenship', *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 33(6): 981-1002.
- (2009) 'The Dutch model and Islam. Re-discovering church-state traditions beyond pillarization', *Migrations et Société*, Forthcoming.
- Mazzella, S. (1996) *L'enracinement urbain: Intégration sociale et dynamiques urbaines*. Thèse de Doctorat. Marseille: École des Hautes Études en Sciences Sociales.
- McDougall, J. (2006) *History and the culture of nationalism in Algeria*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Meuleman, J.H. (2005) 'The history of Islam in Southeast Asia: Some questions and debates', in Nathan, S. and Kamali, M. (eds), *Islam in Southeast Asia: Political, social and strategic challenges for the 21st century*. Singapore: Institute of South East Asian Studies, 22-44.
- Monsma, S.V., and Soper, C.J. (1997) *The challenge of pluralism: Church and state in five democracies*. New York: Rowman & Littlefield.
- Morton, P.A. (2000) *Hybrid modernities. Architecture and representation at the 1931 Colonial Exposition*, Paris. Cambridge: MIT Press.
- Niekerk, M. van (2000) 'Paradoxes in paradise. Integration and social mobility of the Surinamese in the Netherlands', in Vermeulen, H. and Penninx, R. (eds), *Immigrant integration. The Dutch case*. Amsterdam: Het Spinhuis, 64-92.
- Nielsen, J.S. (1992) *Muslims in Western Europe*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Noriel, G. (1988) *Le creuset français: Histoire de l'immigration XIXe-XXe siècle*. Paris: Éditions du Seuil.
- North, D.C. (1990) *Institutions, institutional change and economic performance*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Nurmohamed, M.S.A. (1985) *De geschiedenis van de Islam in Suriname*. Paramaribo: Surinaamse Moesliem Associatie].
- O'Neill, H. (2002) 'South-East Asia', in Frishman, M. and Khan, H.-U. (eds), *The mosque. History, architectural development and regional diversity*. London: Thames & Hudson, 225-240.
- Pena-Ruiz, H. (2005) *Histoire de la laïcité: Genèse d'un idéal*. Paris: Gallimard.
- Pennen, T. van der (1988) *Migrantenwerk in de stadsvernieuwing. Een studie naar de betekenis van een participatiebevorderende maatregel voor allochtonen*. Leiden: Rijksuniversiteit Leiden.
- Penninx, R. (1979) *Etnische minderheden. Naar een algemeen etnische minderhedenbeleid*. WRR rapport aan de regering. Den Haag: SdU Uitgeverij.
- (1988) *Minderheidsvorming en emancipatie. Balans van kennisverwerving ten aanzien van immigranten en woonwagengebwoners*. Alphen aan de Rijn: Samson.
- (2005) 'Dutch immigrant policies before and after the Van Gogh murder', *Journal of International Migration and Integration*, 7(2): 241-254.

- Péraldi, M. (1990) 'La production institutionnelle de l'ethnicité', *Peuples Méditerranéens*, 51: 31-46.
- Péraldi, M., and Samson, M. (2005) *Gouverner Marseille: Enquête sur les mondes politiques marseillais*. Paris: La Découverte.
- Peter, F. (2008) 'Political rationalities, counter-terrorism and policies on Islam in the United Kingdom and France', in Eckert, J. (ed.), *The social life of anti-terrorism laws. The War on Terror and the classifications of the 'dangerous other'*. Oxford: Berghahn.
- Peters, R. (1979) *Islam and colonialism. The doctrine of Jihad in modern history*. Den Haag: Uitgeverij Mouton.
- Phalet, K., Lotringen, C. van, and Entzinger, H. (2000) *Islam in de multiculturele samenleving. Opvattingen van jongeren in Rotterdam*. Utrecht: Ercomer.
- Pierson, P. (2004) *Politics in time. History, institutions, and social analysis*. Princeton: Princeton University Press.
- Pijper, G.F. (1955) *Nederland en de islam. Oratie*. Leiden: Brill.
- (1961) 'De islampolitiek der Nederlandse regering', in Baudet, H. and Brugmans, J. (eds), *Balans van beleid. Terugblik op de laatste halve eeuw van Nederlands-Indië*. Assen: Van Gorcum, 209-222.
- (1977) *Studieën over de geschiedenis van de islam in Indonesia 1900-1950*. Leiden: Brill.
- Plas, C.O. van der (1934) *Mededelingen over de stromingen in de Moslimsche gemeenschap in Nederlandsch-Indië en de Nederlandsche Islampolitiek*. 's-Gravenhage: Nijhoff.
- Ponty, J. (1990) *Polonnais méconnus: Histoire des travailleurs immigrés en France dans l'entre-deux-guerres*. Paris: Publications de la Sorbonne.
- Prins, B. (2004) *Voorbij de onschuld. Het debat over de multiculturele samenleving*. Amsterdam: Van Gennep.
- Prochaska, D. (1990) *Making Algeria French: Colonialism in Bône, 1870-1920*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Prussin, L. (1987) *Hatumere: Islamic design in West Africa*. Berkeley and Los Angeles: University of California Press.
- Rambaud, E. (1928) 'La mutualité coloniale: Le foyer colonial de Marseille', *Revue Économique Française*: 116.
- Rastoin, P. (1985) *Marseille, quai d'avenir*. Paris: Éditions Lattès.
- Rath, J. (1991) *Minorisering: De sociale constructie van 'etnische minderheden'*. Amsterdam: Sua.
- Rath, J., Penninx, R., Groenendijk, K., and Meijer, A. (2001) *Western Europe and its Islam*. Leiden: Brill.
- Recham, B. (1996) *Les musulmans algériens dans l'armée française, 1919-1945*. Paris: L'Harmattan.
- Reedijk, P. (1977) 'Één moskee voor Rotterdam of juist niet?' *Kosmos en Oecumene*, 11(10): 317-320.
- Reid, A. (1969) *The contest for North Sumatra. Atjeh, the Netherlands and Britain, 1858-1898*. London: Oxford University Press.

- Rein, M., and Schön, D. (1993) 'Reframing policy discourse', in Fischer, F. and Forester, J. (eds), *The argumentative turn in policy analysis and planning*. London: Duke University Press, 145-166.
- Renard, M. (1999) 'France, terre de mosquées', *Hommes et Migrations*, 1220(July-August).
- (2000) 'Aperçu sur l'histoire de l'islam à Marseille, 1852-1962', *Islam de France*, 8: 133-156.
- (2004) 'Gratitude, contrôle, accompagnement: Le traitement du religieux islamique en métropole (1914-1950)', *Bulletin de l'Institut d'Histoire du Temps Présent*, 1(83): 54-69.
- (2005) 'Expériences musulmanes du droit et de la justice dans le champ religieux en Algérie coloniale', in Banat-Berger, F. (ed.), *La justice en Algérie, 1830-1962*. Paris: La Documentation Française, 143-162.
- Ripert, E. (1922) 'Promenade à travers l'exposition coloniale de Marseille', *Les Annales*, July.
- Rivers, J. (2001) 'Book review of Islam and European legal systems', *International and Comparative Law Quarterly*, 50(4): 994-995.
- Rivet, D. (2002) *Le Maghreb à l'épreuve de la colonisation*. Paris: Hachette.
- Robinson, D. (1999) 'France as a Muslim power in West Africa', *Africa Today*, 46(3/4): 105-127.
- (2000) *Paths of accommodation: Muslim societies and French colonial authorities in Senegal and Mauritania, 1880-1920*. Ohio: Ohio University Press.
- Rooden, P.T. van (1996) *Religieuze regimes: Over godsdienst en maatschappij in Nederland, 1570-1990*. Amsterdam: Bakker.
- (2002) *Dutch concepts to express religious diversity*. Amsterdam.
- Roose, E. (2005) '50 years of mosque architecture in The Netherlands', *Electronic Journal of Oriental Studies* 8(5): 1-46.
- (2006) 'From Kampong mosque to Kaaba: Moluccan mosque design in The Netherlands', *Electronic Journal of Oriental Studies*, 9(5): 1-99.
- Rosanvallon, P. (2004) *Le modèle politique français. La société civile contre le jacobinisme de 1789 à nos jours*. Paris: Seuil.
- Rosenberg, C. (2004) 'The colonial politics of health care provision in inter-war Paris', *French Historical Studies*, 27(3): 637-668.
- (2006) *Policing Paris. The origins of modern immigration control between the Wars*. Ithaca: Cornell University Press.
- Rousseau, J.J. (1973) *The Social Contract and the discourses*. London: Everyman's Library.
- Roy, O. (2006) *La laïcité face à l'islam* Paris: Hachette.
- Said, E.W. (1978) *Orientalism*. London: Routledge and Kegan Paul.
- (1993) *Culture and imperialism*. New York: Knopf.
- Samuels, E., and Gransbergen, P. (1975) *Behoeftenonderzoek moslims*. Rijswijk: Ministerie van CRM.
- Sanmarco, P., and Morel, B. (1985) *Marseille, l'endroit du décor*. Aix-en-Provence: EdiSud.
- Sayad, A., Jordi, J.J., and Temime, É. (1991) *Migrance: Histoire des migrations à Marseille. Tome 4. Le choc de la décolonisation (1945-1990)*. Aix-en-Provence: EdiSud.

- Sbaï, J. (2006) 'La République et la Mosquée: Genèse et institution(s) de l'islam en France', in Luizard, P.-J. (ed.), *Le choc colonial et l'islam. Les politiques religieuses des puissances coloniales en terres d'islam*. Paris: La Découverte, 223-236.
- Schnapper, D. (1991) *La France de l'intégration: Sociologie de la nation en 1990*. Paris: Gallimard.
- Scholten, P. (2008) *Constructing immigrant policies. Research-policy relations and immigrant integration in the Netherlands (1970-2004)*. Enschede: University of Twente.
- Schuster, J. (1999) *Poortwachters over immigranten. Het debat over immigratie in het naoorlogse Groot Brittannië en Nederland*. Amsterdam: Het Spinhuis.
- Scott, R. (1987) 'The adolescence of institutional theory', *Administrative Science Quarterly* 32(4): 493-511.
- Selderhuis, H.J. (ed.) (2006) *Handboek Nederlandse kerkgeschiedenis*. Kampen: Kok.
- Sellam, S. (2007) *La France et ses musulmans: Un siècle de politique musulmane (1895-2005)*. Paris: Fayard.
- Shadid, W.A., and Koningsveld, P.S. van (1990) *Moslims in Nederland. Minderheden en religie in een multiculturele samenleving*. Alphen aan de Rijn: Samson Stafleu.
- (1992) *De mythe van het islamitisch gevaar: Hindernissen bij integratie*. Kampen: Kok.
- (1995) *Religious freedom and the position of Islam in Western Europe. Opportunities and obstacles in the acquisition of equal rights (with an extensive bibliography)*. Kampen: Kok Pharos.
- (eds) (1996a) *Muslims in the margin: Political responses to the presence of Islam in Western Europe*. Kampen: Kok Pharos.
- (eds) (1996b) *Political participation and identities of Muslims in non-Muslim states*. Kampen: Kok Pharos.
- (eds) (2002a) *Religious freedom and neutrality of the state: The position of Islam in the European Union*. Leuven: Peeters.
- (eds) (2002b) *Intercultural relations and religious authorities: Muslims in the European Union*. Leuven: Peeters.
- Shepard, T. (2006) *The invention of decolonization. The Algerian war and the remaking of France*. Ithaca: Cornell University Press.
- Silverstein, P.A. (2004) *Algeria in France. Transpolitics, race, and nation*. Bloomington: Indiana University Press.
- Simpson-Fletcher, Y. (1999a) *City, nation, and empire in Marseilles, 1919-1939*. Atlanta: Emory University.
- (1999b) 'Capital of the colonies': Real and imagined boundaries between metropole and empire in 1920s Marseilles', in Driver, F. and Gilbert, D. (eds), *Imperial Cities. Landscape, Display and Identity*. Manchester/ New York: Manchester University Press, 136-154.
- Slettenhaar, J. (1977) 'Almelo bouwde moskee', *Kosmos en Oecumene*, 11: 317-320.
- Smeets, H., and Steijlen, F. (2006) *In Nederland gebleven. De geschiedenis van Molukkers 1951-2006*. Amsterdam: Bert Bakker.

- Sniderman, P.M., and Hagendoorn, L. (2007) *When ways of life collide: Multiculturalism and its discontents in the Netherlands*. Princeton: Princeton University Press.
- Snouck Hurgronje, C. (1915) *Nederland en de islam*. Leiden: Brill.
- Snow, D.A., and Benford, R.D. (1992) 'Master frames and cycles of protest', in Morris, A. and McClurg-Mueller, C. (eds), *Frontiers in social movement theory*. New Haven: Yale University Press, 133-155.
- Soysal, Y.N. (1994) *Limits of citizenship. Migrants and postnational membership in Europe*. Chicago: University of Chicago.
- SPIOR. (1991) *Reactie van het SPIOR op de conceptnota 'Geloven in de toekomst'*. Rotterdam.
- Spire, A. (2005) *Étrangers à la carte. L'administration de l'immigration en France (1945-1975)*. Paris: Bernard Grasset.
- Statham, P., Koopmans, R., Giugni, M., and Passy, F. (2005) 'Resilient or adaptable Islam? Multiculturalism, religion and migrants' claims-making for group demands in Britain, the Netherlands and France', *Ethnicities*, 5(4): 427-459.
- Steenbrink, K. (1993) *Dutch colonialism and Indonesian Islam. Contacts and conflicts, 1595-1950*. Amsterdam: Rodopi.
- Steinberg, M.W. (1998) 'Tilting the frame: Considerations on collective action framing from a discursive turn', *Theory and Society*, 27(6): 845-872.
- Stone, D.A. (1989) 'Causal stories and the formation of policy agendas', *Political Science Quarterly*, 104(2): 281-300.
- Stora, B. (1991) *Histoire de l'Algérie coloniale (1830-1954)*. Paris: Éditions la Découverte.
 --- (1992) *Ils venaient d'Algérie. L'immigration algérienne en France (1912-1992)*. Paris: Fayard.
- Strijp, R. (1998) *Om de moskee. Het religieuze leven van Marokkaanse migranten in een Nederlandse provinciestad*. Amsterdam: Thesis Publishers.
- Stuurman, S. (1983) *Verzuiling, kapitalisme en patriërchaat. Aspecten van de ontwikkeling van de moderne staat in Nederland*. Nijmegen: SUN.
- Sunier, T. (1996) *Islam in beweging. Turkse jongeren en islamitische organisaties*. Amsterdam: Het Spinhuis.
 --- (2000) 'Verzuilen of niet verzuilen? Dat is de vraag', *Migrantenstudies*, 16: 54-58.
- Swaan, A., de (1996) *Zorg en de staat. Welzijn, onderwijs en gezondheidszorg in Europa en de Verenigde Staten in de nieuwe tijd*. Amsterdam: Prometheus.
- Temime, É. (2004) *Histoire de Marseille de la Révolution à nos jours*. Paris: Éditions Perrin.
- Temime, É., and Deguigné, N. (2001) *Le camp du Grand Arénas: Marseille, 1944-1966*. Paris: Éditions Autrement.
- Ternisien, X. (2004) *La France des mosquées*. Paris: Albin Michel.
- Theunis, S. (1979) *Ze zien liever mijn handen dan mijn gezicht. Buitenlandse arbeiders in ons land*. Baarn: Wereldvenster.
- Tietze, N. (2001) *Islamische Identitäten: Formen muslimischer Religiosität junger Männer in Deutschland und Frankreich*. Hamburg: Hamburger Edition.

- Tinnemans, W. (1994) *Een gouden armband. Een geschiedenis van mediterrane immigranten in Nederland (1945-1994)*. Utrecht: Nederlands Centrum Buitenlanders.
- Todd, E. (1994) *Le destin des immigrés*. Paris: Éditions du Seuil.
- Tops, P.W. (2007) *Regimeverandering in Rotterdam. Hoe een stadsbestuur zichzelf opnieuw uitvond*. Amsterdam: Atlas.
- Triaud, J.-L. (2006) 'Politiques musulmanes de la France en Afrique subsaharienne à l'époque coloniale', in Luizard, J.-P. (ed.), *Le choc colonial et l'islam. Les politiques religieuses des puissances coloniales en terres d'islam*. Paris: La Découverte, 271-282.
- Tribalat, M. (1995) *Faire France. Une enquête sur les immigrés et leurs enfants*. Paris: La Découverte.
- Twist, K. van (1977) *Gastarbeid ongewenst. De gevestigde organisaties en buitenlandse arbeiders in Nederland*. Baarn: Anthos.
- Uitermark, J., and Steenberg, F. van (2006) 'Post-multiculturalisme en stedelijk burgerschap. Over de neoliberale transformatie van het Amsterdamse integratiebeleid', *Sociologie*, 2(3): 265-287.
- Veer, P. van 't. (1969) *De Atjeh-oorlog*. Amsterdam: De Arbeiderspers.
- Veer, P. van der (1994) *Modern Oriëntalisme. Essays over de westerse beschaving*. Amsterdam: Meulenhof.
- (2001a) *Imperial encounters. Religion and modernity in India and Britain*. Princeton: Princeton University Press.
- (2001b) *The Netherlands and Islam*. Lecture at the occasion of the Dr Hendrik Muller Award.
- Vermeulen, F. (2005) *The immigrant organising process. The emergence and persistence of Turkish immigrant organisations in Amsterdam and Berlin and Surinamese organisations in Amsterdam, 1960-2000*. Amsterdam: University of Amsterdam.
- Vermeulen, H., and Penninx, R. (eds) (2000) *Immigration Integration. The Dutch case*. Amsterdam: Het Spinhuis.
- (2000) 'Introduction', in Vermeulen, H. and Penninx, R. (eds), *Immigrant integration: the Dutch case*. Amsterdam: Het Spinhuis, 1-35.
- Verplanke, C.J. (1963) *Subsidiëring van de kerkenbouw*. Arnhem: Vuga-boekerij.
- Vertovec, S. (1996) 'Multiculturalism, culturalism and public incorporation', *Ethnic and Racial Studies*, 19(1): 49-69.
- Vertovec, S., and Wessendorf, S. (eds) (2008) *Backlash against multiculturalism: Public discourses, policies and practices*. London: Routledge.
- Vink, M.P. (2007) 'Dutch 'multiculturalism' beyond the pillarisation myth', *Political Studies Review*, 5(3): 337-350.
- Vogel, J. (2005) *Cultuur en migratie in Nederland. Nabije vreemden. Een eeuw wonen en samenleven*. Den Haag: SdU Uitgevers.
- Waardenburg, J. (ed.) (1987) *Islam. Norm, ideaal en werkelijkheid*. Houten: Het Wereldvenster.
- Weil, P. (2004) *La France et ses étrangers. L'aventure d'une politique de l'immigration de 1936 à nos jours*. Paris: Gallimard.

- Weil, P., and Dufoix, S. (eds) (2005) *L'esclavage, la colonisation, et après... France, États-Unis, Grande-Bretagne*. Paris: Presses Universitaires de France.
- Wentholt, R. (ed.) (1967) *Buitenlandse arbeiders in Nederland: Een veelzijdige benadering van een complex vraagstuk*. Leiden: Spruyt van Mantgem & De Does.
- Werkgroep Waardenburg. (1983) *Religieuze voorzieningen voor etnische minderheden in Nederland. Rapport tevens beleidsadvies van de niet-ambtelijke werkgroep ad hoc*. Rijswijk: Ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur (WVC).
- Wertheim, W.F. (1978) *Indonesië: Van vorstenrijk tot neo-kolonie*. Meppel Boom.
- Wieviorka, M. (ed.) (1996) *Une société fragmentée? Le multiculturalisme en débat*. Paris: La Découverte.
- Willaime, J.-P., and Mathieu, S. (2005) *Des maîtres et des dieux: Écoles et religions en Europe*. Paris: Belin.
- Willems, W. (2001) *De uittocht uit Indië, 1945-1995*. Amsterdam: Bert Bakker.
- Withol de Wenden, C., and Leveau, R. (2001) *La Bourgeoisie. Les trois âges de la vie associative issue de l'immigration*. Paris: CNRS Éditions.
- Yanow, D. (1996) *How does a policy mean? Interpreting policy and organizational actions*. Washington: Georgetown University Press.
- Zolberg, A.R., and Long, L.W. (1999) 'Why Islam is like Spanish: Cultural incorporation in Europe and the United States', *Politics and Society*, 27(1): 5-38.